

The image shows the interior of a modern building with a prominent curved wooden structure on the left. Three children are sitting on a wooden bench. A large, dark, hanging fireplace is visible in the center, and a large window on the right offers a view of a landscape. The overall atmosphere is warm and modern.

En reise i Norsk
TREARKITEKTUR

Velkommen til en reise i norsk trearkitektur

Trygve Slagsvold Vedum
Landbruks- og matminister

Dette heftet viser vei til 21 norske bygninger som i det alt vesentlige er bygd og oppført i naturens eget fornybare materiale – trevirke. Noen er riktig gamle og viser hvilke sterke tradisjoner vi helt siden middelalderen, har hatt for å bygge og bo i trehus. Andre er nye og moderne og viser hvilke muligheter tre har til også å være framtidens byggemateriale.

Tre er et miljøvennlig bygningsmateriale. Det er vårt eneste fornybare råstoff til bygningsformål og det krever lite energi ved framstilling. Produkter av trevirke lagrer karbon gjennom hele sin levetid og det kan brukes som miljøvennlig energi når byggets levetid er over. I Norge er det også slik at vi i dag høster bare ca 1/3 av den årlige tilveksten av tømmer i skogen. Råstoff har vi mer enn nok av.

Økt bruk av tre i samfunnet er på denne bakgrunn viktig for den norske regjeringen. Gjennom ulike virkemidler legges det til rette for økt trebruk for å oppnå mer varig binding av karbon og andre miljøgevinster.

Arkitektene er vesentlige premissgivere for hva som bygges, og hvordan våre nye bygg blir utformet. Mange norske arkitektfirmaer har de siste årene i økende grad tatt tre i bruk i sine nye prosjekter – og mange har vunnet internasjonale priser. Flere av disse prosjektene blir presentert i dette heftet.

Med mot, djervhet og kreativitet er det blitt oppført bygg som blir en opplevelse i seg selv – og en attraktivitet også for reiselivet.

Lykke til med denne oppdagelsesreisen!

Men vennlig hilsen

Trygve Slagsvold Vedum
Landbruks- og matminister

Hotel Union Øye, Sunnmøre. Foto: Magnus Nordstrand.

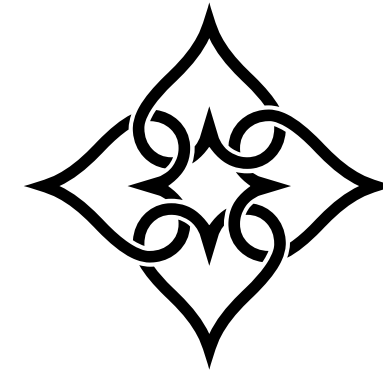
Kviknes Hotel, Sogn og fjordane.

Walaker Hotell, Sogn og Fjordane.

Dalen Hotel, Telemark.

DE HISTORISKE
hotel & spisesteder

Et godt sted å være!

De Historiske er en unik medlemsorganisasjon som består av mange av Norges mest sjarmerende hotell og spisesteder. 43 hoteller og 19 spisesteder er medlem av gruppen.

For å få tildelt tittelen kreves det et bevisst forhold til vertskapsrollen, der historiefortelling danner rammen for opplevelsene innen overnatting og gastronomi.

Med fortidens arkitektur som ramme, ønsker vi å skape nye historier for våre gjester gjennom spennende opplevelser. Håpet er at disse historiene kan fortsette å leve i gjestenes minne lenge etter at de er kommet hjem.

www.dehistoriske.com

Glimt fra norsk trearkitekturhistorie

Heddal stavkirke (1200). Foto: Micha L. Rieser, Wikipedia

Heftet du holder i hånden er en liten smakebit på hva du som reisende i Norge kan møte av norsk trearkitektur, fra praktfulle stavkirker til dagens dristige, moderne bygg med tre som sentralt byggemateriale. I tillegg gir heftet deg et lite gløtt inn i den rikholdige historien om norsk trearkitektur, og reisetips.

God arkitektur er kunst uttrykt i visuelle former, et språk om man vil. Arkitektur har vokabular og grammatikk. Reisen inn i arkitekturs verden handler mye om å stoppe opp og la den tale til oss, for selv å bli forstått. Arkitekturforståelse handler om mer enn

flyktige oppfatninger om stygt og pent. Den handler også om kommunikasjonen mellom bygget og deg som betrakter.

En reise i norsk trearkitektur er en spennende ferd, som et besøk inn i et majestetisk bibliotek. Hvert bygg du møter på din vei langs landet vårt har sin unike fortelling, historier som starter ved unnfangelse av idéen om bygget og som avsluttes når det er revet og borte, ofte erstattet av et nytt, - eller en park eller en parkeringsplass. I mellomtiden skal bygget planlegges og bygges, før det står der, i all sin prakt og bruk - og på sin måte forteller sin særegne historie. Vi

oppfordrer derfor leseren til å ta seg tid til en reise i norsk trearkitektur, for å se, lære, lytte og ikke minst oppleve.

Vår intensjon er at heftet inspirerer til besøk inn i trearkitekturs virkelige verden, at byggene som beskrives faktisk oppsøkes. De står jo der og venter. Vi har plukket fram 21 arkitektoniske verker, alle fra nyere tid, bortsett fra ett: Urnes stavkirke fra 1140. Til de arkitektoniske verkene som vi spesielt fremhever har vi lagt inn noen få reisetips i umiddelbar nærhet til hvert av byggene. Ta gjerne en titt på Norgesportalen www.visitnorway.com under reisen.

Vår tids møte med tradisjoner

Når man reiser omkring i Norge oppdager man at norsk arkitektur er preget av en folkelig tradisjonsrik byggeskikk av høy kvalitet, med tre som det dominerende materialet. Norsk trearkitektur er også historien om vår tids møte med

våre tradisjoner. Nasjonale byggeskikker er flettet sammen med lokale natur- og klimaforhold, internasjonal samfunnsutvikling og enkeltpersoners vilje og ambisjoner, pestpandemier, kriger, moter og kunstsyn, økonomi, bud og forbud, vitenskapelige nyvinninger, politiske beslutninger og ikke minst hva arkitektene har latt seg inspirere og blitt påvirket av. Utviklingslinjen i norsk arkitektonisk stilhistorie er sirkulær med sine gjentakende nyorienteringer mot antikkens idealer i møte med skiftende samfunnsyn, moter, lokale byggeskikker, materialer og håndverkstradisjoner. I noen av dagens trearkitektoniske verk kan man fornemme koblingen mellom Partenon og Osebergskipet, gjennom interaksjonen mellom avansert digital modellering og norsk tradisjonsrik båtbyggerhåndverk.

Ved nøye ettersyn ser vi en annen "gylden tråd" som spinner seg gjennom

Rekonstruert langhus, isle Jakhelln. (Lofotr Vikingmuseum på Vestvågøy i Lofoten). Foto: Jörg Hempel, Wikipedia.

Raulandsstua (årestue fra Numedal)(1238). Står på numedalstunet på Norsk Folkemuseum. Foto: Norsk folkemuseum.

Ullandhaug (350 – 550), Stavanger. Foto: Gunleiv Hadland, Wikipedia

Bryggen i Bergen (1702). Foto: Gerd A.T. Mueller, Wikipedia.

jernalderens byggetradisjoner og inn i dagens norske prisbelønte trearkitektur, via middelalderen, renessansen, historismen og modernismen. I vår globale tidsånd er mange på søken etter det særlige i vår norske kultur og egen identitet. Tråden er det arkitektoniske lagspillet med omgivelsene og den meningsfylte form til bosetning og bygninger. Dette gjelder også for norsk trearkitektur, som blir til ved å lokke frem verdiene som bor i treverket.

Langs jernbanen

Ser man bort fra militærforlegninger og kirkebygg var stasjonsbygningen ofte det første arkitekttegnede bygg lokalsamfunn møtte, og de ble raskt en stor inspirasjonskilde for lokale byggmestere. Norges Statsbaner engasjerte anerkjente arkitekter gjennom hele byggeperioden fram til 1913, da NSB opprettet NSB Arkitektkontor.

Tar man toget i Norge bør man se nøye på stasjonsarkitekturen. Den har historiske linjer. Etter unionsoppløsningen ble den norske jernbanearkitekturen bevisst brukt som virkemiddel i den norske nasjonsbyggingen. Man la vekt på at det skulle være en klar forankring i norske byggetradisjoner. Det var et mål for NSB at statens bygg skulle være vakre. NSB har derfor vært en pioner i bruk og utvikling av norsk trearkitektur. I tidlig fase skulle det nasjonale være i harmoni med lokale byggeskikker, uten stillån og kopiering.

Frem til unionsoppløsningen var sveitserstilen enerådende langs jernba-

nen, før den norske nybarokken overtok via drage- og jugendstil. Nybarokken som vokste fram langs de nye toglinjene, Dovrebanen, Treungbanen og Vossebanen var en konsekvens av myndighetens ønske om at bygningene skulle ha et nasjonalt preg basert på distriktenes byggemåte, og hvor tre var fundamentet. NSB har også i dag bevart sin bevissthet omkring at staten skal ha

Stiftsgården, Trondheim (1784), Christian Lerche (?). Foto:HuBar, Wikipedia.

en rolle i arkitekturutviklingen. Derfor er en reise med toget i Norge også en reise i norsk arkitekturhistorie fra 1854 og helt frem til i dag.

Langs kraftlinjen

Også Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har bidratt med god arkitektur, i all hovedsak i tegl og senere betong. I begynnelsen av 1900-tallet kom det store gjennombruddet for Norge som moderne industrinasjon med utnyttelsen av fossene til elektrisk kraft.

Mange anerkjente norske arkitekter ble engasjert i utbyggingen av kraftstasjoner og transformatoranlegg. Som reisende kan du studere denne arkitekturen, også etter stilhistoriske kriterier.

Langs riksveien

For de som ønsker å se fremragende moderne trearkitektur fra bilvinduet har Statens vegvesen på en eksemplarisk måte lagt til rette for dette langs de «Nasjonale turistveger». Nasjonale turistveger gir oss som reisende vakre kjøreturer der hver av de 18 strekningene har fått svært ulike arkitektoniske særpreg. Juvet og utsiktspunktet Stegastein er gode eksempler på trebruk som vi har trukket spesielt fram i heftet. Men det finnes mange andre gode eksempler. Viewpoint Snøhetta på Hjerkin er et annet. Langs veien skjer det også private arkitektoniske initiativ: Er man på vei gjennom Notodden er en stopp på Vaa Dieselauto interessant. Stasjonsbygningen er konstruert i limtre med malmfuru som kledning. Bygget er reist i ett tett

Damsgård, Bergen (rokoko-fasade i 1770). Foto: Nina Aldin Thune, Wikipedia.

samarbeid mellom eier, arkitekt og det lokale sagbruket.

Våre røtter

Fra langt tilbake i historien lå norske bygg i klynger på gårder, vanligvis med smale og til dels langstrakte og torvtekta tak, båret av doble rekker staver i rommet og vegger oppmurt av lokal stein. Innvendig var husene forsynt med kledning av stående planker.

I vikingtiden var boligene stor sett

Risør (1891). Foto: Kulturnett Agder.

Røros Kirke (1784). Foto: Apple farmer, Wikipedia.

Kallevigården (Arendals gamle rådhus) (1815). Peder Krogh Bonsach Jessen. Foto: Karl Ragnar Gjertsen, Wikipedia.

Rosenkrantzstårnet, Bergen (1560). Foto: Nina Aldin Thune, Wikipedia.

Prins Fredriks bastion, Fredrikstad (1660). Foto: Trond Svandal, Wikipedia

Sveiterstil. Hotel Union Øye, Norangsdalen, Sunnmøre (1891). Ferdighus levert av M. Thams & Co (Strandheim Brug). Foto: Magnus Nordstrand.

langhus, slik man finner i den rekonstruerte bygningen på Borg i Lofoten, - et bygg med opprinnelse mellom 600- og 800-tallet. Selv om det bare finnes små spor igjen fra vikingenes hus, antar man at de videreførdet de historiske byggemetodene, med taksperrer båret oppe av staver i ytterveggen, planker imellom og isolerende torv stablet utenpå. Mot slutten av vikingtiden ble stavkonstruksjonene erstattet med laftet tømmer, som ble enerådende i Norge til midten av 1800-tallet. I sin søken etter det norske etter 1905 kom lavtet tilbake med dragestilen. Bruken av laft regnes innført til Skandinavia fra barskogområdene i Øst-Europa, hvor det er påvist slik bruk allerede i forhistorisk tid.

Middelalderen

De best bevarte trebygningene fra middelalderen er stavkirkene, som er et av de mest betydelige norske bidragene til arkitekturhistorien. Stavkirkene er oppført etter prinsipper man kjenner fra vikingtiden. Middelalderbyene i Norge var små. Selv om bebyggelsen i byene var stor sett var ukontrollert, fulgte man likevel noen prinsipper: Byene hadde parallelle veier forbundet med tverrgående veier og husene var organisert i klynger. Gårder langs havnene ble lagt i rekker tett sammen, slik vi finner det på Bryggen i Bergen.

Pestpandemien – svartedauden - la gård og grunn brakk. Den norske stat falt sammen, folketallet ble halvert og det ble et avbrekk i byggevirksomheten over hele landet i to hundre år.

Renessansen

Rosenkrantzårnet i Bergen, i stein, står som renessansens inntog i Norge. Perioden, som kom seint til Norge, hentet sin inspirasjon fra antikkens Hellas og Roma. Byene i denne perioden var preget av målbevisst planlegging, slik som Christian 4 i Christiania. Forhistorien var ikke minst bybrannene som herjet i gamle Oslo, noe som forårsaket påbud om å bygge i mur, noe som nærmest var ukjent i datidens Norge. Man brukte ofte bindingsverk fylt med tegl. Senere ble tegl byttet ut med panel på begge sider, deretter med isolasjon. Gamlebyen i Fredrikstad, grunnlagt i 1567, er en av Nord-Europas best bevarte festningsbyer, og regnes som Norges første renessanseby. Byen er en mye besøkt turist-attraksjon. Andre festningsbyer fra denne perioden er et besøk verdig; Halden, Kongsvinger, Trondheim og i nord, Vardø.

Tiden med renessanse betyr også et viktig skifte i norsk byggeskikk. Ljøren over det åpne ildstedet i årestuen ble byttet ut med pipe og peis. Nå kunne man bygge i flere etasjer fordi pipen

Villa Lysø (Ole Bulls villa, Bergen(1873), Conrad Fredrik von der Lippe Foto: Sean Hayford O'Leary, Wikipedia

ledet røyken opp og ut, og man fikk på denne tiden bygg med den karakteristiske svalgangen – et sentralt element som er videreført og som skaper en "funksjonell syntese" mellom de gamle byggetradisjonene og mellomkrigstidens funksjonalistiske bygg, eksempelvis Ove Bangs Villa Steen bygget i 1937.

1700-tallet

1700-tallets frodige vekst ble beriket av patrisierhus i både mur og tre. Etatsrådinne Schøllers palé i Trondheim, nå kjent som Stiftsgården, er et imponerende trearkitektonisk verk fra denne tiden. Stiftsgården er en av de største trebygningene i Norge. Røros kirke ble oppført i samme århundre og innviet i 1784. Perioden, kalt barokken, førte mange faglærte håndverkere til landet, og byggeskikkene ble preget av rikere utforminger, rosemaling og treskurd. Treskurd, utskjæringer og ornamentikk i tre, er et gammelt håndverk i Norge, med røtter helt tilbake til vikingskipene og stavkirkeportalene.

Den vandrevne saga, kjent fra 1500-tallet, gjorde det mulig å panele tømmervegger med bord, både ut- og innvendig. 1700-tallshuset ble lunere og panelet gav muligheter for en rikere utforming i pakt med europeiske stilretninger og med innslag av det spesielle norske preget. Karakteristisk for denne

tiden er Damsgård hovedgård utenfor Bergen (1770) med sin berømte rokokkofasade, som nå anses å være et av de norske hovedverkene innen rokokkoperioden, og kanskje et av de best bevarte trehusene i Europa fra 1700-tallet.

1800-tallet

Arendal gamle rådhus som ble innviet i 1815 er tegnet i empirestil og oppført i tre. Bygget har lenge vært ansett som landets høyeste trehus og den nest største trebygningen, bare slått av Stiftsgården i Trondheim. De typisk sørlandske husene som vi finner i Risør, er fra samme periode. Etter bybrannen i 1861, ble byen gjenreist med en toneangivende lokal håndverkstradisjon og datidens byggeskikk og klassisistiske stilpåvirkning. Impulsene til Risør kom i stor grad via sjøfarten (redere) og fra Holland. Risør er i dag en av Nordens best bevarte trehusbyer.

Nasjonal egenart

I perioden fra 1850 og noen få tiår etter unionsoppløsningen i 1905 var norske og utenlandske arkitekter opptatt av å skape en særegen nasjonal byggeskikk. Og det gikk flere stilretninger parallelt. Vi finner en av dem i Frognerseteren (1891) i Oslo, en annen i Hotel Union Øye (1891) på Sunnmøre. Frognerseteren er i det vi kaller dragestilen, der

Svaneapoteket, Ålesund, (1908). Foto: Tony Hall, Wikipedia.

er en stilretning som egentlig er en fornorskert videreføring av den såkalte sveitserstilen. Hotell Union Øye tilhører avslutningen sveitserstilen. Sveitserstilen var et ønske om å skape en "ny trestil" basert på det man fant i den tradisjonelle norske byggeskikken. Sveitserstilen fikk stor utbredelse både i byene og på landsbygda.

Fiolinisten Ole Bulls «Alhambra» på Lysøen (1883) er et eksempel på tidens spennende stilblanding hvor man hentet inspirasjon fra fjerne himmelstrøk. Lysøen har en egen maurisk musikkhall og tilhører det man kaller historismen, nok en nyorientering med tilbakeblikk på antikken som man på nytt søker å tolke inn i sin samtid.

En årsak til at sveitserstilen og dragestilen fikk så stor utbredelse i Norge var at det ble startet ferdighusproduksjon av villaer og hoteller. Cooper-huset i Balestrand i Sognefjorden er et ferdighus fra den tiden, Hotell Union Øye det samme. Etter storbrannen i Hammerfest i 1890 ble mange av de store byhusene levert som ferdighus fra Trondheim, til og med kirken. Fra ferdighusprodusentene M. Thams & Co og Jacob Digre i Trondheimsregionen kunne man skaffe seg sykehus, forretningsbygg og flotte villaer fra katalog, bygg som også ble eksportert til utlandet. Stilen spredte seg fra byene og ut på gårdene, og ble brukt når man skulle rehabilitere bygg etter

datidens mote.

I samme periode økte turistflommen til Norge. Utlandet hadde oppdaget storslått, norsk natur – noe de norske kunstmalerne hadde bidratt til å synliggjøre. Mange av datidens kjente norske kunstnere som drev malerisk Norgesreklame oppsøkte Kviknes hotel i Sognefjorden, et bygg i storslått sveitserstil. Bildene fra denne tiden er ennå å finne på hotellet. Resultatet ble en storstilt tidstypisk hotellutbygging i tre. Norge fikk flotte turistanlegg langs Vestlandets fjorder. Skysstasjonene langs stamveiene ble oppgradert, og vi fikk ny trearkitektur langs fjellovergangene og stasjonsbygg langs de nye jernbanetraséene. Disse imponerende store trebygningene, med tradisjonell treskurd, ble en del av reiseopplevelsen i Norge, og er det også i dag.

Historismen

Arkitektene i denne perioden, som også

Hjerkinns stasjon, Dovrebanen (1921), Erik Glosimodt. Foto: Jernbaneverket

er kalt historismen, hentet internasjonale stilelementer fra ulike stilretninger. Historismen kjennetegnes ved at den etterlignet eldre perioders stiluttrykk, som gotikk, renessanse, barokk og rokokko. Disse såkalte "nystilene" utviklet seg samtidig og skapte en stilpluralisme. Målet var imidlertid å gi bygg et nasjonalt uttrykk. Dette er noe vi ser langs deler av jernbanenettet som ble bygget på denne tiden. Stasjonsbygningene fulgte stilutviklingen, og fikk innflytelse på den lokale byggeskikken på de nye trafikknutepunktene. Det var tross alt landets ledende arkitekter som sto for utbyggingen av stasjonene i hele denne perioden.

Villa Ystehede, Ås (1935), Sverre Aasland. Foto: Knut Werner Lindeberg Alsén

Jugend

Jugendstilen, også kalt art nouveau, fikk sin spesielle norske fortolkning, inspirert av romansk arkitektur og av stavkirkene, med utstrakt bruk av dekorative motiver inspirert av vikingtidens dyreornamentikk. Med jugend ønsket man å smelte sammen ulike kunstformer i synkretisme mellom det moderne og lokal egenart. De fremste eksemplene på jugendstil i Norge finner vi i Ålesund, som ble gjenreist etter bybrannen i 1904. Svaneapoteket i Ålesund (1908) er et av de fremste eksemplene på jugendstil i Norge, hvor apotekinteriøret har de samme stildetaljene i tre som eksteriøret med uglemotiver og stavkirkeornamentikk. I trearkitekturen finner vi denne stilen mest gjennomført i stasjonsbygningene på Gjøvikbanen, Egersundbanen og

Åmlibanen. Stilen hadde et beskjedent innslag i trearkitekturen, på grunn av stilens tekniske begrensninger og at nye idealer kom til Norge før stilen rakk å få stor utbredelse. Jugend ble avløst av en nasjonal nybarokkstil som man finner spesielt i jernbanearkitekturen langs Dovrebanen. Denne stilen vokste fram som en del av i nasjonsoppbyggingen etter unionsoppløsningen.

Funksjonalisme

Med første verdenskrig kom armert betong og stål og løste mange store, nye byggeoppgaver som fabrikker, bygårder, kinoer, terminalbygg til flyplassene, men også boligbyggingen ble delvis utført i betong. Krigen førte til en nyorientering i arkitekturen. Man ønsket ikke lengre utsmykninger. Arkitekturen

Storhamarlåven, Hamar (1969), Sverre Fehn. Foto: Trond Opsal, byggutengrens.no

Boligfelt i Gudbrandsdalen. Foto: Torbjørn Olsen, Maihaugen.

Originale takstolene i Værnes kirke (1100). Foto: Værnes kirke.

Brekkestranda Fjordhotell (1970), Bjørn Simonnæs. Foto: Brekkestranda.

skulle være funksjonell, og den fikk sin -isme. Funksjonalismen kom fra utlandet og nådde Norge i mellomkrigstiden, og kom klarest til uttrykk i boligbyggingen. I Norge fikk vi en regional inspirert funksjonalisme, med detaljer og materialbruk inspirert av nordiske kolleger.

Da funksjonalismens «far», den sveitsiske arkitekten Le Corbusier, besøkte sine norske arkitektkolleger i Norge i 1933 ble han ikke imponert over middelalderromantikken, men over

Knut Knutsen, Sommerhaus in Portør (1949).

Setesdalstunet på Norsk folkemuseum på Bygdøy. Corbusier mente det var det eneste stedet han så funksjonalisme i Norge. Funksjonalisme betyr at byggets utforming utelukkende skulle bestemmes av praktiske, funksjonelle hensyn. Derfor likte han loft- og årestuene fra Setesdal så godt. De hadde intet "overflødig" ved seg, og han lot seg overvelde over det han fant av arkitektur i disse byggene; "den klare, sterke uttrykksformen, kvaliteten i materialene og håndverket". Norske arkitekter hadde glemte noe mente han. En ny søken etter det opprinnelige var i gang. Corbusier mente antikken var et forbilde og så pekte han på Setesdalstunet. Med

Ove Bangs Villa Steen (1937) ser vi et tidlig eksempel på den "funksjonelle syntese" som oppstod i Norge, der det er direkte kobling mellom svalgangen fra renessansen, moderne byggematerialer og funksjonalistiske idealer opprinnelig fra antikken. Funkis i betong ble av flere arkitekter oversatt til trevillaene av blant annet av Bang, Arnstein Arneberg og Sverre Poulsen.

Funkisarkitekten Leif Grung satte seg etter hvert som mål å gi sine bygg lokal klimatisk stedstilpasning og å benytte moderne byggeteknikker til å redusere byggekostnadene. Men han måtte kjempe en innbitt kamp mot myndighetene før han til slutt klarte å flytte grensene i regelverket. Han vant. Funkishusene hans utenfor Bergen er et eksempel på kvalitetshus ble bygget til svært lave kostnader.

Gjenreisning

Etter 1945 var det fokus på gjenreisningsarbeidet, hvor man i første rekke var opptatt av å skaffe nok boliger. Etter krigen startet arbeidet med «de brente byers regulering». Husene skulle være preget av stor nøkternhet, og intensjonen var at de skulle være funksjonelle, med vekt på tilpasning til tradisjonell norsk byggeskikk. Men slik ble det ikke mange steder. Det ble reist tusenvis av ferdighus med samme uttrykk, enten de var frittliggende i Nord-Norge eller feltutbygginger på Østlandet. Stedstilpasning til en lokal byggeskikk ble oversett. Boligbyggingen var sentralstyrt og hadde stort sett kvantitative målsettinger. Den

Steilneset Memorial, Vardø (Nasjonale turistveger), Peter Zumthor. Foto: Bjarne Riesto.

gyldne tråd om stedstilpasning ble for alvor brutt i denne perioden.

60-70-tallet

Fra 1960-tallet vokste ferdighusfabrikanene frem på nytt og dominert småhusmarkedet. Gjennom 60 og 70-tallet var det likevel norske arkitekter som forsøkte å fornye den moderne arkitekturen, og klarte det. Dette er godt illustrert av Kjell Lund og Nils Slaatto, som begge har fått Treprisen. De ble berømmet for å ha «nyttiggjort seg av tradisjonelle verdier samtidig som det har lyktes dem å tilpasse byggverkene den omgivende bebyggelse og den stedlige natur». Dette er noe vi finner igjen i Ål-hytta som de skapte i 1972.

Selv om norsk trearkitektur er forbundet med mindre byggverk har vi en lang tradisjon med dristige og fantasifulle takkonstruksjoner brukt i blant annet kirker. Sverre Fehn ble i 1973 tildelt Treprisen for museet Storhamarlåven på Hamar, for sin moderne bruk av takkonstruksjoner med synlige røtter til middelalderen. Limtreets statiske og estetiske muligheter i museet er gitt en utforming som peker tilbake på taksper-

Vikingeskippet, Hamar. Biong & Biong og Niels Torp. Foto: Hamar Olymiske anlegg.

rer benyttet i Værnes kirke fra 1100-tallet. Værnes kirke gav også inspirasjon til restaureringen av takkonstruksjonen i festsalen i Håkonshallen i Bergen.

Treprisen

Treprisen, som ble etablert i 1961, er en norsk arkitekturpris utdelt for fremragende arkitektur med bruk av tre som materiale. Mange av de toneangivende norske arkitektene har fått prisen. Arkitekt Knut Knutsen, som var den første

Oslo Lufthavn, Gardermoen (1998), Aviaplan. Foto: Egil Bjerke, Molelven.

som fikk den, var opptatt av byggets sammenheng med landskapet, materialbruk og byggets plassering i naturen - noe som kom spesielt til uttrykk i hans verdenskjente sommerhus i Portør (1949). Bygget har vært en stor inspirasjonskilde for mange arkitekter, og har fått sitt klareste formuttrykk sitert i Brekkestranda Fjordhotell (1970) av arkitekt Bjørn Simonnæs, ytterst i Sognefjorden. Begge bygg viser en søken og tilpasning til naturen. I ettertid ser man at treprisvinnere har vært bærere og fornyere av den lange linjen i norsk arkitektur, fra de gamle gårdsanleggene og frem til dagens internasjonalt anerkjente, norske moderne trebygg.

Storsalen i Operahuset i Oslo (2008), Snøhetta. Foto:Erik Berg

Norsk trearkitektur får internasjonal oppmerksomhet

I 1994 ble OL arrangert på Lillehammer, en by som har en tradisjonsrik trehusbebyggelse i hovedgaten. Arrangørene satte fokus på den norske nasjonale, kulturelle egenart og på miljøet. Tre som byggemateriale ble dominerende i det visuelle bildet, og om lag 75 prosent av de nye anleggene var trekonstruksjoner. Vikingskipet på Hamar (Biong & Biong og Niels Torp) - en av verdens største skøytehallen - ble bygget i tre og sto ferdig høsten 1992.

1994 er et merkeår i norsk kulturhistorie, og bruk av trearkitektur skjøt fart etter OL. I dag er norsk trearkitektur i en kontinuerlig utvikling, hvor mange norske arkitekter skaper bygg med distig formgivning. Man har også fokus på lavt energiforbruk og er seg bevisst at trekonstruksjoner har en positiv miljøpåvirkning. Like etter OL ble den nye hovedflyplassen Oslo lufthavn Gardermoen bygget med et preg av en norsk og nordisk ro og med naturmaterialer. At det ble limtrekonstruksjoner i taket var ikke opprinnelig meningen. Det var en politisk beslutning som i ettertid viste seg å flyttet materialtekniske viktige grenser.

Mot slutten av 1990-tallet fikk vi en fornyelse av stasjonsarkitekturen lang jernbanen, med mye bruk av tre. På 2000-tallet fikk Norge mange broer av tre, særlig lette gang- og sykkelbroer. Basert på tradisjonelle konstruksjoner som bjelker, buer og fagverk er det i de

senere årene bygget en rekke trebroer. Det ligger et omfattende forsknings- og utviklingsarbeid bak gjennomført i samarbeid mellom treindustrien, Statens vegvesen og norske forskningsmiljøer. Konstruksjonsmetodene og bruken av tre i broer er i stadig utvikling, noe som har ført Norge inn i verdensklassen.

I 1994 skapte norske myndigheter et prosjekt som hadde som intensjon å gi turistveier i Norge et egenartet innhold gjennom ny arkitektur. I dag har Nasjonale turistveier blitt en suksess, der man har revitalisert de gamle turistveiene og tatt i bruk moderne arkitektur og kunst som stoppunkter. Målet er styrke turistenes naturopplevelser. De nasjonale turistvegene byr på kjøreturer i variert og vakker norsk natur, og mange av byggene er nasjonalt og internasjonalt prisbelønnet arkitektur av høy kvalitet, flere av disse er i tre.

I 2008 ble den nye norske operaen i Oslo åpnet for publikum. Bygget har blitt et arkitektonisk referanseverk i formgivning og bruk av tre, glass, stein og metall. I foajeen møter publikum en 100 m lang og 20 m høy bølgevegg av eikespiler. Bruken av eik er dominerende i bygget; på gulv, vegger og himlinger. Bølgeveggen har en komplisert geometri og har en viktig akustisk funksjon. For at lyden i storsalen skulle reflektere lyd på riktig måte, måtte balkongforkantene i ammoniakkebehandlet eik og veggen bak i tre, dreies på en spesiell måte. Dette kunne bare løses ved hjelp av gamle håndverkstradisjoner som man

fant hos et lite båtbyggeri på Vestlandet. En suksessfaktor for operabygget var evnen til å kombinere gamle norske byggetradisjoner med røtter tilbake til vikingskipene med et høyt internasjonalt arkitektonisk formspråk og komplekse moderne funksjonskrav. Nøkkelen var bruk av avansert digital modellering, uten dette ville ikke bygget latt seg realisere.

FNs klimapanel slår fast at økt bruk av tre som bygningsmateriale vil kunne bidra til å senke de samlede klimagassutslippene fra byggenæringen, og dermed redusere mengden CO₂ i atmosfæren. Gjennom 10 år har ulike regjeringer og Stortinget vært enige om at man skal styrke bruken av tre i det moderne byggeriet. På oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet har Innovasjon Norge ansvar for Trebasert innovasjonsprogram, som er hovedvirkemiddelet på området, i tett kontakt med næring, forskningsmiljøer og utdanningsinstitusjoner.

Satsingen har resultert i miljøvennlige bygg over hele landet. Det har blitt bygget alt fra kulturhus og turisthytter til broer og boligblokker. Hele verdikjeden fra skogen til arkitekturen har tatt del i utviklingen av trebruk i moderne bygg. Nylig har bruk av tre og trearkitektur

T.v. Bergen og Omegn Boligbyggelag (BOB) er i oppstarten med å bygge verdens høyeste massivtrehus i Bergen, i 14 etasjer. ARTEC Prosjekt Team Illustration: BOB

Nominert til Mies van der Rohe-prisen i 2013: T.h øverst: Vennesla bibliotek og kulturhus (2011), Helen & Hard. Foto: Emile Ashley. Kilden Teater- og Konserthus (2011), ALA Architects. Foto: Knut Werner L. Alsén. Viewpoint Snøhetta (2011), Snøhetta, Foto: Ketil Jacobsen.

i urbane strøk blitt en sentral del av denne satsingen.

Norsk trearkitektur har det siste tiåret blitt svært anerkjent nasjonalt og internasjonalt via oppslag i fagpressen og arkitekturpriser. I 2013 bygget Avinor bygget ut Molde lufthavn i et nyutviklet trekonsept (LPO Arkitekter). Dette er den første av en serie "grønne" regionale flyplasser i Norge. Bergen og Omegn Boligbyggelag skal bygge verdens høyeste massivtrehus, på 14 etasjer (LUND & partnere arkitekter). I 2013 ble 3 norske trebygg nominert til EUs pris for samtidsarkitektur; Mies van der Rohe-prisen: Vennesla bibliotek og kulturhus (Helen & Hard), Viewpoint Snøhetta (Snøhetta) og Kilden Teater og Konserthus (ALA Architects). I juni 2013 ble den nye nasjonale konferansen for trearkitektur etablert, der treprisen for 2013 ble delt ut (www.trearkitektur.no).

Vi håper dette heftet inspirerer deg til videre lesing og til mange besøk i trearkitekturens virkelige verden, kombinert med reiseopplevelser i storslått norsk landskap. Se, lytt og ikke minst opplev. God tur!

Tekst: Knut Werner Lindeberg Alsén

En reise i Norsk
TREARKITEKTUR

Urnes stavkirke

FAKTA

Bygget: Urnes stavkirke (1140)

Eier: Fortidsminneforeningen

Stedet: Urnes i Lusterfjorden (Sognefjorden)

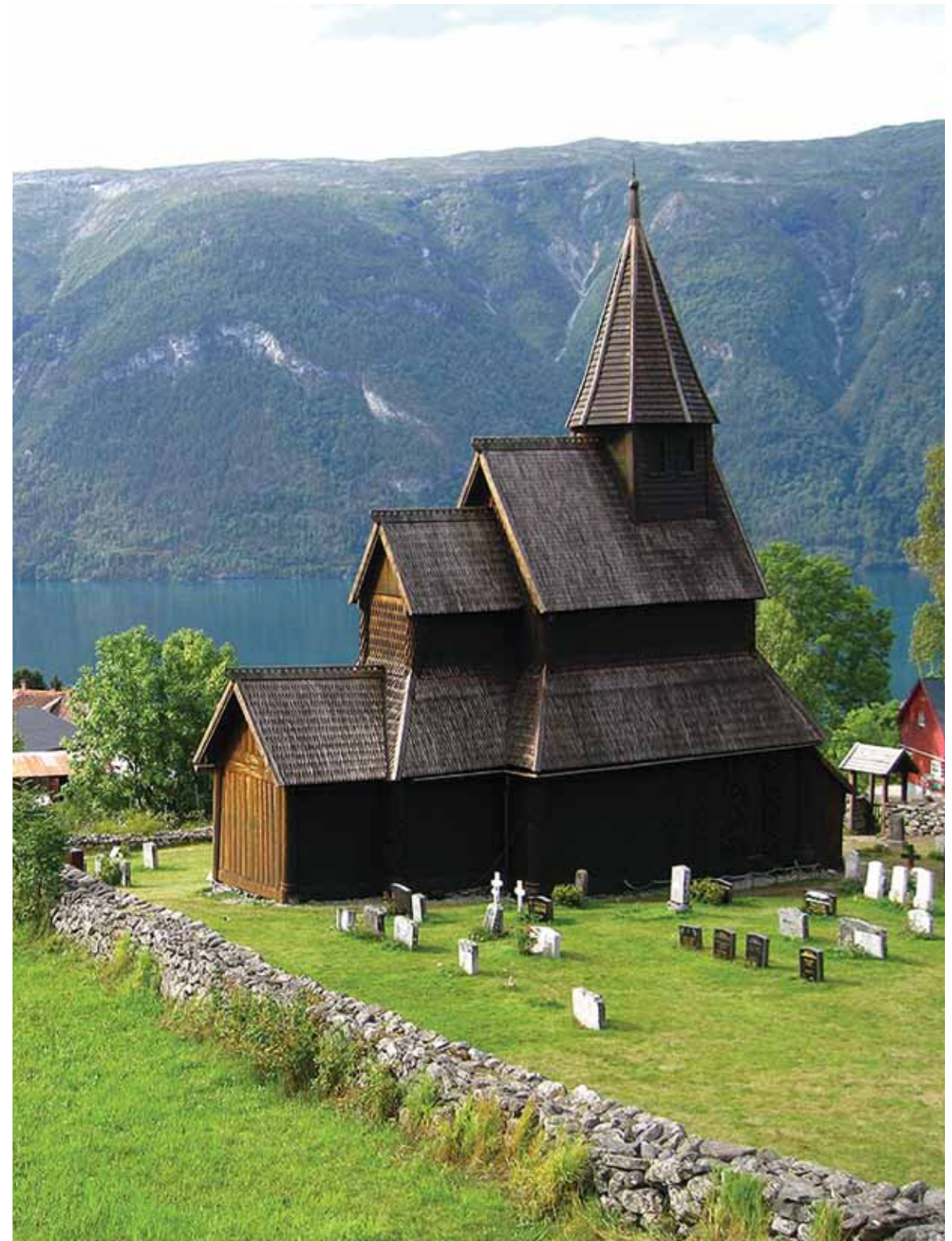
Arkitekt: Ukjent

Les mer: www.stavechurch.com/en/urnes

Urnes stavkirke er en basilikaetterlikning med referanser til de romanske steinkirkene. Kirken som er en avbildning av en steinkirke i tre, mener man er et eksempel på hvor transponeringen fra et byggemateriale til et annet er perfekt. Urnes stavkirke regnes som den eldste eksisterende stavkirken i Norge, men det er spor etter to andre kirker på samme sted. Urnes kan ha vært kirkested helt tilbake til tiden for kristningen av Norge. Urnes stavkirke har svært godt håndverk og en særdeles fin treskurd. Mye av orna-

mentikken (1050-1100) stammer fra en av de tidligere kirkene. Urnesstilen, en norrøn kunst- eller kunsthåndverksstil, har fått sitt navn fra Urnes stavkirke. Stilens kjennetegn av flotte utskjæringer av svært høy kvalitet. Det er gjort mange funn i denne stilen i Norge og Norden. Urnesportalen er den mest komplette bygningsdelen i denne stilen som er bevart. Urnes stavkirke ble i 1979 satt på UNESCOs verdensarvsliste. Den brukes ved enkelte anledninger til kirkelige handlinger.

LUSTERFJORDEN er en 40 km lang arm av Sognefjorden. Sognefjorden er Europas lengste og dypeste fjord. Fjorden er omlag 204 km lang og 1308 m på det dypeste. **TIPS:** Walaker Hotell, Solvorn i Indre Sogn (www.walaker.com). **LES MER:** www.sognefjord.no

Oslo lufthavn, Gardermoen

FAKTA

Bygget: Oslo Lufthavn, Gardermoen (1998)

Eier: Oslo Lufthavn/Avinor

Stedet: Gardermoen i Ullensaker kommune

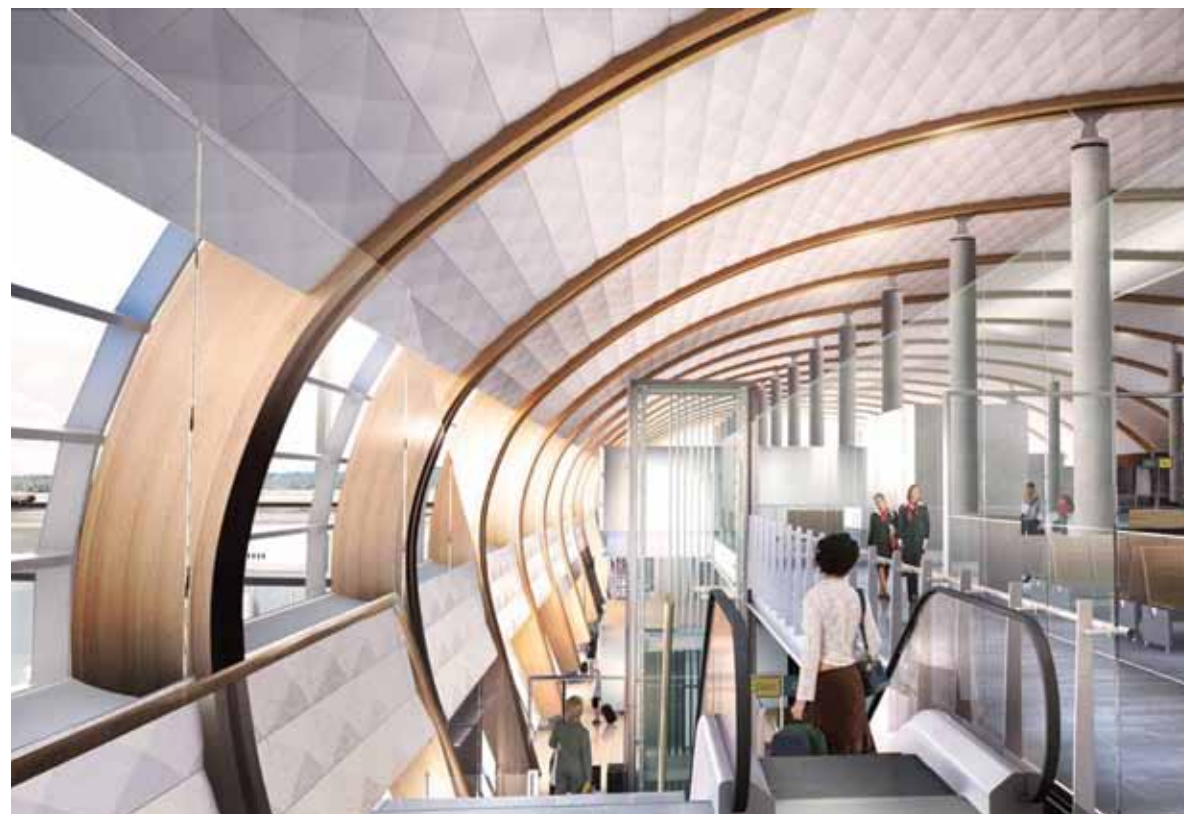
Arkitekt: Aviaplan (NSW, nå Nordic, Office of Architecture, Niels Torp, Skaarup & Jespersen og Hjellnes Consult)

Les mer: www.osl.no

Oslo Lufthavn, Gardermoen er hovedflyplass og for mange portalen inn til Kongeriket Norge. Da den åpnet, presenterte the Guardian flyplassen som en verdens fremste innen lufthavnarkitektur. Terminalen har en enkelt design, hvor hovedelementene brukt i konstruksjonen er betong, tre, stål og glass. I stortingsvedtaket ble det gitt klare føringer på at flyplassen skulle være et eksempel på god norsk byggeskikk.

Oslo Lufthavn AS utarbeidet en egen designhåndbok som hjelpemiddel til å sikre en høy arkitektonisk kvalitet på alt som skal bygges innenfor flyplassområdet. Terminalbygningen på Oslo Lufthavn Gardermoen som er verdens største limtrekonstruksjon, har sammen med Vikingskipet på Hamar satt en standard og har vist hvilke formmuligheter som ligger i tre.

KONGERIKET NORGE er en del av Norden og dekker 385 000 kvadratkilometer av den skandinaviske halvøya. Styreformen er konstitusjonelt monarki der Harald V er Norges konge. Landet har omlag 5 mill. innbyggere, en samisk urbefolkning og fem nasjonale minoriteter: jøder, kvener, rom (sigøynere), romanifolket (de reisende) og skogfinner (Finnskogene). Norge er langt og smalt, og kysten strekker seg langs Nord-atlanteren med havområdene Skagerrak, Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet, hvor også Norges kjente fjorder befinner seg. Skogen dekker 37 prosent av landets areal. **TIPS:** Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design (www.nasjonalmuseet.no) **LES MER:** www.visitnorway.com

Terminal 2, Oslo Lufthavn, Gardermoen. Nordic — Office of Architecture og Narud Stokke Wiig. Ill.: Nordic — Office of Architecture

Oslo Lufthavn, Gardermoen. Aviaplan. Foto: Moelven

Geilo kulturkyrkje

FAKTA

Bygget: Geilo kulturkyrkje (2010)

Eier: Hol Kirkelig Fellesråd

Stedet: Geilo er et tettsted i Hol kommune

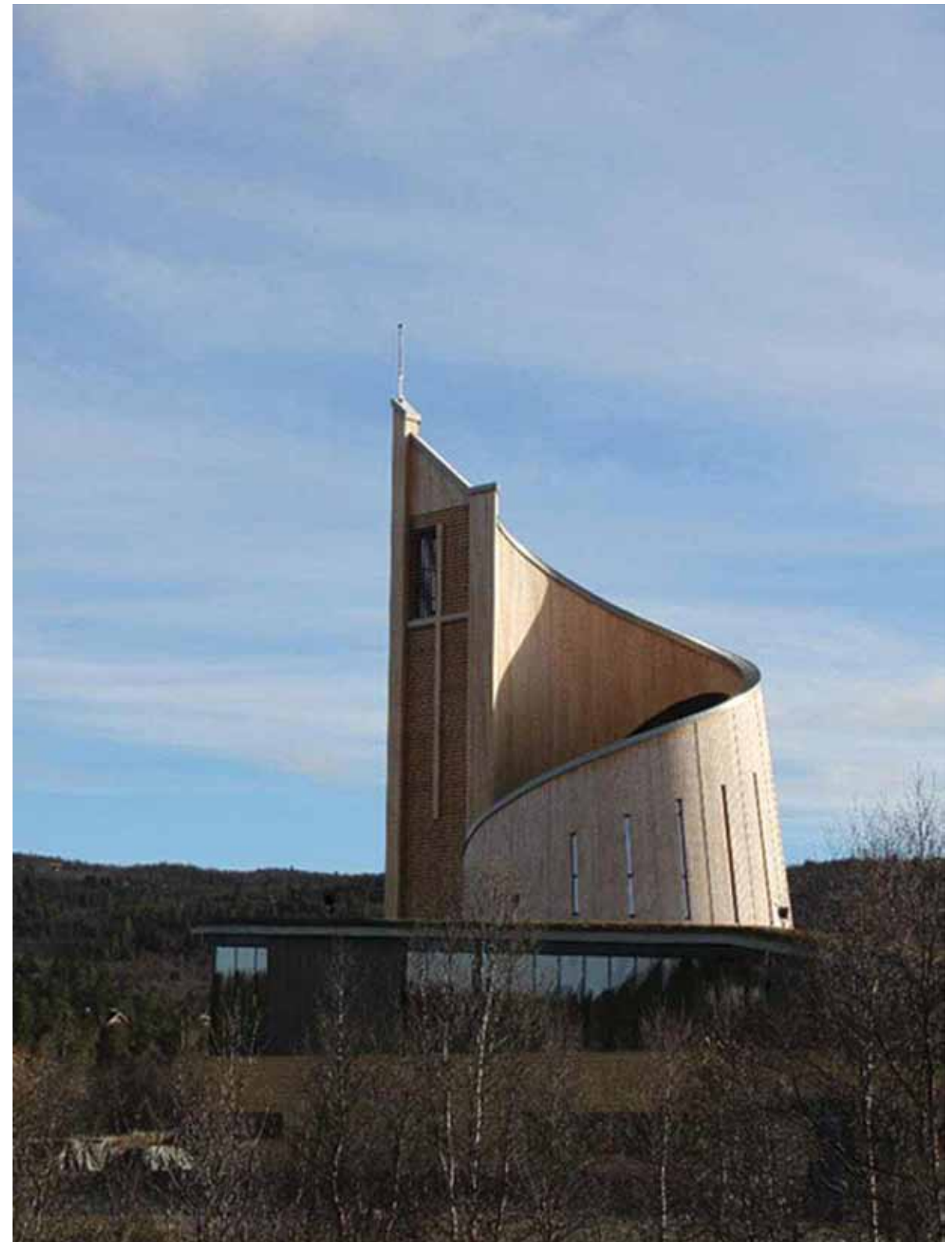
Arkitekt: Westad og Brusletto

Les mer: www.kirkesok.no/kirker/Geilo-kulturkyrkje

Geilo kulturkyrkje er en brukskirke, en slags sjømannskirke på fjellet. Gudstjenester og kirkelige handlinger er bærende elementer, men i tillegg er kirken et sted for kunst og kultur. Utsmykningen er laget av Kjell Nupen. Kirken har et kunstgalleri. Flere av rommene er livssynsnøytrale, og kan derfor brukes til ulike formål for personer med en ikke-kristen livssynsbakgrunn. Bygget er et arkitektonisk monument i harmoni med landskapet på Geilo. Arkitektene

har „løftet“ gressletta og lagt et bygg under, der en stigende kjegle strekker seg mot himmel og guddom. Kirken har to plan med naturlige og miljøvennlige materialer. Ytterveggene er bygget av massivtre med gode isolasjonsegenskaper. Kirketårnet er reist med limtre. Universell utforming er ivaretatt, også med fokus på svaksynte og hørselshemmede. Kirken ble nominert som årets trebyggeri 2010. Bygget er materialmessig en kombinasjon av tre, glass og betong.

GEILO ligger like ved Norges største nasjonalpark (Hardangervidda). Stedet er et populært turiststed med hoteller, vintersportsanlegg og stor hyttebebyggelse. Bergensbanen og riksvei 7 til Oslo og Bergen. **TIPS:** Dr.Holms Hotel (www.drholms.no) **LES MER:** www.geilo.no

Viken Skog

FAKTA

Bygget: Viken Skog (2007)

Eier: Viken Skog SA

Stedet: Hønefoss

Arkitekt: Stein Halvorsen Arkitekter

Les mer: www.viken.skog.no

Viken Skog SA er et skogeierandelslag for om lag 12.500 skogeiere i Buskerud, Vestfold, Siljan i Telemark, det meste av Akershus og i deler av Oslo, Østfold og Oppland. Det nye administrasjonsbygget er et pionerprosjekt i Norge ved at en fleretasjes kontorbygning utføres i massivtre. I tillegg til limtre, har bygget omfattende bruk av ulike treslag på vegger, gulv og i interiører. "Kongla i furuskogen" binder alene sammen og forsterker inntrykket av å være i et landskapsrom. Tre er brukt i hele huset og oppvarmin-

gen er fjernvarme med bioenergi. Bygget ligger på en naturtomt, og det er tenkt at skogen rundt bygget skal gro til igjen. Brannsikringen er sikret med fullsprinkling, et trykksatt trapperom og alarmanlegg. Bygget fikk hederlig omtale (highly commended) som ett av fire kontorbygg fra hele verden på World Architecture Festival i Barcelona i 2008. Bygget var også ett av tre nominerte til Byggeindustriens pris Årets bygg 2007 i Norge.

HØNEFOSS er byen ved fossen, en innlandsby og handelssentrum, samt et sentralt trafikknutepunkt med jernbane til Bergen, Oslo og Gjøvik. Nærhet til Valdres og Hallingdal. På grunn av flere bybranner vokste det fram to bydeler langs fossefallet, Nord- og Sørsiden. Byens næringsliv vokste fram på grunn av fossefall, sagbruk og nærhet til skog. Hadeland Glassverk, ved Randsfjorden som har vært i kontinuerlig drift siden 1765, er en av landets største turistattraksjoner. **TIPS:** Bjørke gård (www.bjorkegard.no) Hadeland glassverk (www.hadeland-glassverk.no) **LES MER:** www.visithr.no

Foto: Hanne Sørvaag

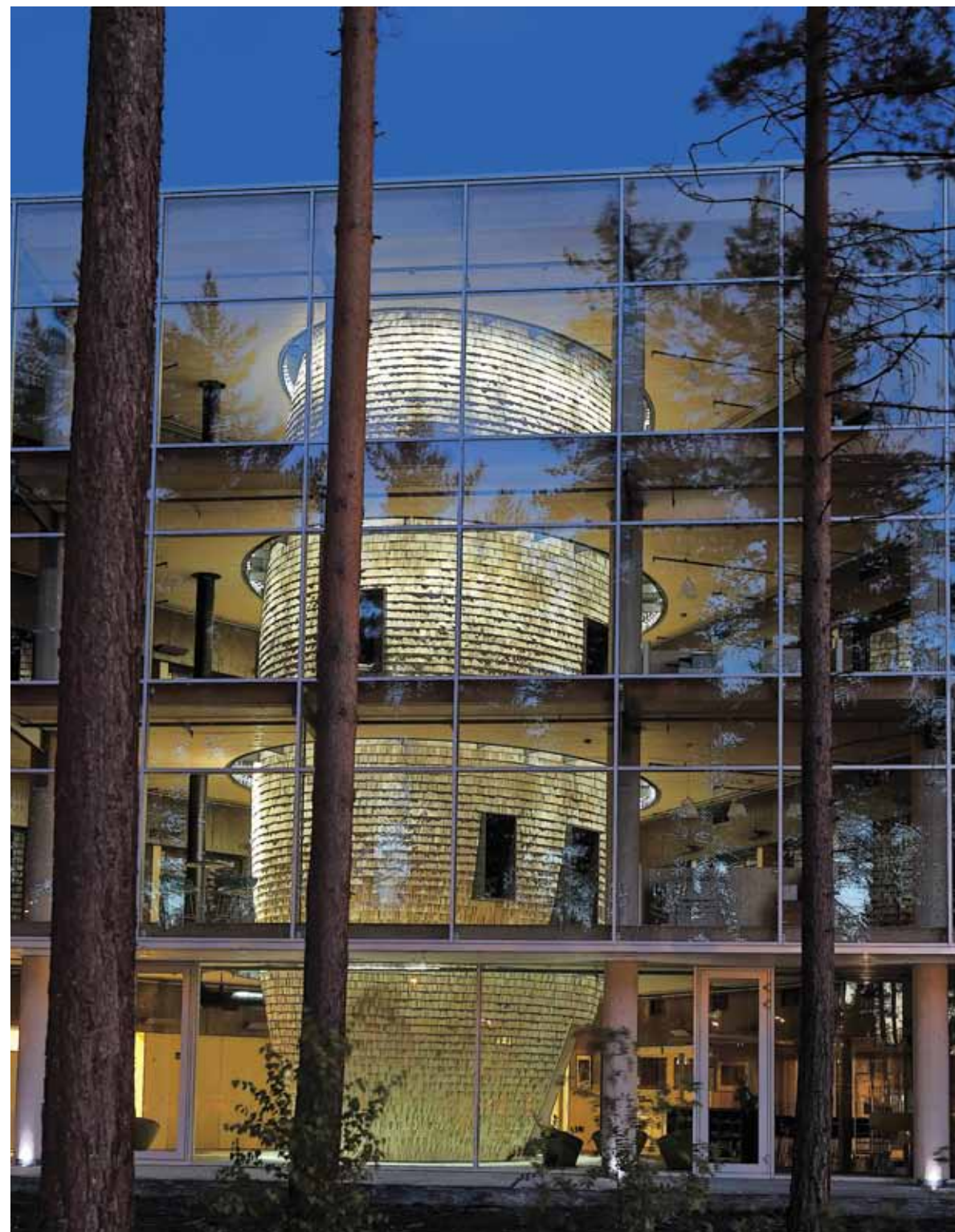

Foto: Kim Küller

Sametingsbygningen

FAKTA

Bygget: Sametingsbygningen (2000)

Eier: Den norske Stat

Stedet: Karasjok kommune

Arkitekt: Stein Halvorsen AS og Christian Sundby siv.ark. MNAL

Les mer: www.ub.uit.no/baser/arkinord/categories.php?cat_id=186

Sametingsbygningen huser den folkevalgte forsamlingen og administrasjonen for Sametinget i Norge. Bygningen stod ferdig i 2000. Bygningen på 5 300 kvadratmeter er formet som en halvsirkel i to etasjer. Sametinget framstår på en "verdlig måte" og "gjenspeiler samisk arkitektur". Den tradisjonelle byggeskikken ble

lagt til grunn i dette monumentalbygget. Sametingsbygningen inneholder Samisk spesialbibliotek, resepsjon, møterom og kontorer, samt Sametingets plenumssal. Bygget er utført i betong, stål og limtre. Sametingsbygningen har mottatt en rekke priser.

KARASJOK KOMMUNE (nordsamisk: Kárášjoga) tilhører Norges største sammenhengende villmarksområde. Rundt 80 % av kommunens innbyggere er samisktalende. Påskefestivalen i Karasjok er en av de største begivenhetene. Karasjok gamle kirke er Finnmarks eldste fra 1807, og er en av de få trebygningene som står igjen etter at nesten all bebyggelse i Finnmark ble brent under andre verdenskrig. **TIPS:** Rica Hotel Karasjok (www.rica.no) **LES MER:** www.nordnorge.com

Foto: Nordlys IL, Karasjok

Vikingskipet, Hamar

FAKTA

Bygget: Vikingskipet (1992)

Eier: Hamar Olymiske Anlegg

Stedet: Åkersvika på Hamar

Arkitekt: Biong & Biong Arkitektfirma og Niels Torp Arkitekter

Les mer: www.hoa.no

Vikingskipet på Hamar (Hamar Olympiahall) er en moderne flerbrukshall med spennende arkitektur. Formen spiller på arven etter vikingenes båter, en funksjonell og vakker form som er like tiltalende i dag som for tusen år siden. Anlegget ble bygget til OL i 1994, og Vikingskipet er Norges nasjonalanlegg for skøyter. Bygget ligger som et velvet vikingskip, derav navnet. Med bruk av ny konstruksjonsteknikk var bygget en stor utfordring for arkitektene. Konstruksjon og design var i tråd med ideen om at design og utforming var realistisk å finansiere. Takflaten har fått et forsiktig blåstikk, ytterveggene ble malt svarte for at de skulle

virke lettere mot takflatens lange strekk. Betongen står ubehandlet. De enorme limtrekonstruksjonene, med største spenn på 96 m og 4 m høye dragere, fungerer som spant der de langsgående takflatene peker på den tradisjonelle trebåten. Den kraftige kjølen er utformet i glass og slipper dagslyset inn på dagen og gir et vakkert lysspill om kvelden. Bygget representerer en type kulturbygg som kom på slutten av 1990-tallet, med irregulære former og referanser til lokal historie, kultur og typografi. Bygget ble av VGs lesere kåret til Århundrets norske bygning.

HAMAR er opprinnelig en middelalderby med bispesete; Domkirkeodden, og er en viktig stopp for pilegrimsleden mellom Oslo og Nidaros. Ved siden av domkirkeruinene (i glassbygning) ligger museet hvor arkitekt Sverre Fehn på 60-tallet benyttet moderne takkonstruksjoner av limtre med synlige røtter til middelalderkirken i Værnes. Hamar er kjent som jernbane- og skøytebyen, og har et svært rikt kulturliv, festivaler og mange attraksjoner for besøkende. **TIPS:** Hoel Gård (www.hoel-gaard.no) **LES MER:** www.hamarregionen.no

Glassbygningen over domkirkeruinene på Hamar. Lund & Slaatto. Foto: Lund og Slaatto.

Foto: Hamar Olymiske anlegg, Atelier Klingwall

Juvelandskapshotell

FAKTA

Bygget: Juvelandskapshotell (2009)

Eier: Knut Slinning

Stedet: Øvre Valldal, Gudbrandsjuvet

Arkitekt: Jensen & Skodvin arkitekter

Les mer: www.juvel.com

Juvelandskapshotell ligger på en stupbratt elvebarde, innimellom bjørk, osp, furu og skulpturelle steiner. Juvel er det første landskapshotellet i Europa. Hotellet er syv rom i tre, bygget hver for seg i landskapet. Det ligger i gangavstand fra Gudbrandsjuvet, der en del av anlegget går i ett med utsiktsplattformen til Nasjonale turistveier, som ligger helt på kanten av elven Valldøla. Kaféen og utsiktsplattformen er en spennende kontrast til norsk høyfjellsnatur og gir en sterk opplevelse

av juvet og elva, på nært hold. Eieren har tatt et dristig valg ved å satse på et uvanlig hotellkonsept som muliggjorde arkitektenes tilnærming til landskapets kvaliteter. Satsingen har gitt full uttelling ved at Juvelandskapshotell er presentert i bøker og magasiner verden rundt. Årsaken til denne internasjonale interessen er at arkitektene har evnet å bygge slik at arkitekturen både benytter og ivaretar naturpotensialet på stedet til fulle.

GUDBRANDSJUVET er en liten canyon skapt av elven Valldøla. Juvel ligger langs den kjente turistveien fra Geiranger (UNESCOs verdensarvliste) til Trollstigen, og er Nasjonal turistvei. Kaféen og utsiktsplattformen er en spennende kontrast til norsk høyfjellsnatur og gir en sterk opplevelse av juvet og elva, på nært hold. Trollstigveien forbinder Valldal på Sunnmøre med Åndalsnes og Romsdalen. Fra Åndalsnes kan man ta Raumabanen, som regnes som Norges vakreste jernbanetur, til Dombås. **TIPS:** Raumabanen (www.raumabanen.net) Hotel Union Geiranger (www.hotelunion.no) Hotel Union Øye (www.unionoye.no)

LES MER: www.visitalesund-geiranger.com

Foto: Jiri Havran

Hamsunsenteret

FAKTA

Bygget: Hamsunsenteret (2009)

Eier: Nordland fylkeskommune

Stedet: Presteid på Hamarøy

Arkitekt: Steven Holl (New York) i samarbeid med LY arkitekter/Erik Langdalen arkitektkontor

Les mer: www.hamsunsenteret.no

Hamsunsenteret er et nasjonalt senter og museum viet til forfatter og nobelprisvinner Knut Hamsun, hans liv og forfatterskap. Hamsunsenteret er noe så sjeldent som et bygg hvor selve arkitekturen tolker litteraturen og forfatteren. Arkitekten Steven Holl lar oss ta del i de mørke, store, urovekkende og utfordrende foruro-ligende romanene til nobelprisvinneren Knut Hamsun. Man mener gjerne at et bygg skal harmonere og gli inn i landskapet. Hamsunsenteret gjør ikke det, tvert imot bryter det med både byggeskikk og landskap på Hamarøy. Hamsun var heller ikke en mann som gled harmo-

nisk inn i det norske litterære landskapet. Arkitekten tegnet Hamsunsenteret som en kropp, der vinduene er øyne, heissjakta ryggraden, og de fire meter høye bambusstengene på taket er håret. Sånn sett står tårnbygget som en gigantisk skulptur i Hamarøylandskapet. Under arbeidet var arkitekten inspirert både av Hamarøy-naturen, norsk byggetradisjon og Hamsuns litteratur. Hamsunsenterets arkitektur er og har vært gjenstand for heftig debatt, og senteret har vunnet flere nasjonale og internasjonale arkitekturpriser.

HAMARØY har tradisjonelt vært en jordbrukskommune, men i dag er nesten alle gårdene nedlagt. I dag er hjørnesteinsbedriften et lakseslakteri, og i Sagelvvassdraget er det bygget ut tre kraftverk. Litteraturfestivalen Hamsundagene, arrangeres på Hamarøy annethvert år. Gården Hamsund står fortsatt, det som ble familiens nye hjem og stedet der Knud vokste opp. **TIPS:** Tranøy Fyr (www.tranoyfyr.no). **LES MER:** www.hamsuns-rike.no

Reine, Lofoten. Foto: Wikipedia

Foto: Ernst Furuhatt, Nordlandsmuseet

Tautra Mariakloster

FAKTA

Bygget: Tautra Mariakloster (2003)

Eier: Hans Rasmus Astrup

Stedet: Øya Tautra i Trondheimsfjorden

Arkitekt: Jensen & Skodvin Arkitektkontor

Les mer: www.tautra.no

Tautra Mariakloster er et katolsk kvinnekloster der nonnene tilhører cistercienserordenen. Klosteret ligger ikke langt fra ruinene av det middelalderse Tautra kloster, som var hjem til munke fra samme orden. Bygget er moderne og langstrakt, lik en trøndersk låve. Det er 80 meter langt, 21 meter bredt og har en 2000 kvadratmeter grunnflate og utsyn over Trondheimsfjorden. Bygget har en klar miljøprofil. Det er komplekst; med Otta-skifer utenpå og med synlige støttende åpne limtrekonstruksjoner strukket mellom

tak og vegger. Det er dekket av et saltak i glass over kirken, og panoramavinduer ut mot løvtrærne og fjorden utenfor. Bygget er oppvarmet med et fjordvarmeanlegg. De fleste rommene er kledd med finér fra bjørk og kirsebær. Tautra Mariakloster er et byggverk reist av nonner, og sammen med arkitekten har de utviklet en særegen arkitektur basert på stedets tradisjoner med rene linjer og elegante former. Bygget er et miljøbygg med fine proporsjoner. Bygget er prisbelønnet og har fått mye presseomtale.

TAUTRA er ei øy i Trondheimsfjorden. Frosta kommune er rik på nasjonal kulturhistorie; helleristningsfelt, gravhauger fra vikingtida, Frostatinget som er landet eldste lovtig (fra 400-tallet). Tautra er kjent for restene av cistercienserklosteret, Tautra kloster (1207). I nærheten ligger naturreservatene og fuglefredningsområdene Tautra og Svaet, begge definert som "Ramsarområder". (www.ramsar.org). **TIPS:** Klostergården (www.klostergardentautra.no) Stokkøya Sjøseneter (www.stokkoy.no) **LES MER:** www.visitfrosta.no

Foto: Jensen & Skodvin Arkitektkontor

Viewpoint Snøhetta

FAKTA

Bygget: Viewpoint Snøhetta (2011)

Eier: Norsk Villreinsenter Nord

Stedet: Tverrfjellet i Dovre kommune

Arkitekt: Snøhetta arkitekter

Les mer: www.villrein.no

Utsiktspaviljongen Viewpoint Snøhetta er et utsiktspunkt på Tverrfjellet på Hjerkinna på Dovre, med utsikt mot Snøhetta-massivet (2286 moh). Bygget er prisbelønnet fordi det binder arkitektur og landskap sammen, samt måten naturlige byggematerialer og referanser til lokal byggeskikk er utført på. Dette spektakulære bygget er en del av Nasjonale turistveger. Bygget ble i 2012 kåret til "World Building of the Year"

i sin klasse. Viewpoint Snøhetta er et slående eksempel på at tre både kan være vakkert og innovativt. Trekonstruksjonen er et samarbeid mellom håndverkere hos et trebåtbyggeri og arkitekten. Konstruksjonen er utført med utgangspunkt i arkitektens digitale modellering, frest i 10 tommers laftetømmer i furu, og satt sammen med treplugger, uten bruk av verken lim eller skruer.

DOVRE I GUDBRANDSDALEN inkluderer fjellet Snøhetta og nordlige deler av Rondane (2178 moh). Tettstedet Dombås er et trafikknutepunkt hvor Dovrebanen og Raumabanen møtes. Området som har spennende tradisjonell trearkitektur, er kjent for sitt rike plante- og dyreliv, spesielt moskusen, men også villrein og jerv. Kommunen inngår i de tre nasjonalparkene Dovrefjell-Sunndalsfjella-, Rondane- og Dovre nasjonalpark.

TIPS: Kongsvold Fjeldstue (www.kongsvold.no) **LES MER:** www.rondane-dovrefjell.no

Foto: Ketil Jacobsen og diephotodesigner.de

Astrup Fearnley Museet

FAKTA

Bygget: Astrup Fearnley Museet (2012)

Eier: Hans Rasmus Astrup

Stedet: Tjuvholmen i Oslo kommune.

Arkitekt: Renzo Piano Building Workshop i samarbeid med Narud-Stokke-Wiig

Les mer: www.afmuseet.no

Astrup Fearnley Museet er et privat samtidskunstmuseum som viser temporære utstillinger med norske og internasjonale kunstnere. Bygget er tegnet av den verdenskjente arkitekten Renzo Piano (Pompidou-senteret). Byggets form gir sterke assosiasjoner til seilbåter og det maritime miljøet. Det fordeler seg på tre bygninger som er integrert i landskapet med park med skulpturer, liten badestrand, kanal og broer. Innvendig har museet rom med dobbel høyde under glasstaket, hvor det naturlige lyset filtreres gjennom.

Den dynamiske formen på glasstaket blir fremhevet av treveggenes myke og sølvgrå farge. Inne er en rekke mindre rom for kunst, føyet sammen med en bro som forbinder det innvendige med det utvendige. Det hele minner om en liten by der den besøkende kan være i kontakt med naturen, ta seg en svømmetur og nyte bylivet – samtidig som man kan fordype seg i kunst. Trebruken er ospekledning behandlet med jernvitriol og limtrebjelker.

TJUVHOLMEN, en landfast holme fra Aker Brygge, er hovedstadens nye kunst- og forretningsdistrikt, som allerede før det er ferdig har fått internasjonal oppmerksomhet. Området vil i 2014 etter planen ha 1450 arbeidsplasser og rundt 1000 boenheter. I tillegg til nye Astrup Fearnley-museet er det en rekke restauranter og kulturtilbud bygget i moderne arkitektur. **TIPS:** The Thief Hotel (www.thethief.com). **LES MER:** www.tjuvholmen.no

Foto: Knut Werner Lindeberg Alsén

Foto: Knut Werner Lindeberg Alsén

Operahuset i Oslo

FAKTA

Bygget: Operahuset i Oslo (2008)

Eier: Den Norske Stat

Stedet: Bjørvika i Oslo

Arkitekt: Snøhetta arkitekter

Les mer: www.operaen.no

Operahuset i Oslo ligger i Bjørvika, innerst i Oslofjorden. Taket av marmor som ser ut som et isfjell som stiger opp fra fjorden, er åpent for publikum. Bygget har blitt et arkitektonisk referanseverk i formgivning og bruken av tre, glass, hvit carraramarmor og metall. Bygget har landets største sammenhengende glassflate rundt inngangspartiet. I foajeen møter publikum en 100 m lang og 20 m høy bølgevegg av eikespiler. Bruken av eik er dominerende i bygget, på gulv, vegger og himlinger. Bølgeveggen i salen, med sin kompliserte geometri, har en viktig akustisk funksjon. For at lyden

i storsalen skulle reflektere lyd på riktig måte, måtte balkongforkantene i ammoniakkebehandlet eik og veggen bak i tre dreies og freses på en spesiell måte. Dette kunne bare realiseres ved hjelp gamle håndverkstradisjoner, som man fant hos et lite båtbyggeri på Vestlandet, og ny teknologi. Arkitekten som har gitt bygget et dristig formspråk, kunne nok ikke realisert prosjektet uten bruk av avansert datateknologi. Bygget som har fått en rekke utmerkelse, er svært mye besøkt.

OSLO er Norges hovedstad og landets største by, innerst i Oslofjorden. Byen preges av nærhet til skog og mark, og av et rikt plante- og dyreliv. En rekke av Norges mest populære turistmål ligger i Oslo: Frognerparken, Holmenkollen, Vikingskipshuset, Nasjonalgalleriet (Edvard Munch), Kon-Tiki Museet, Norsk Folkemuseum (landsdekkende samlinger fra 1500-tallet og til i dag), Akershus slott og festning og Tjuvholmen. **TIPS:** Lysebu (overnatting) (www.lysebu.com) Ekebergrestauranten (funkis) (www.ekebergrestauranten.com)

LES MER: www.visitoslo.com

Foto: Erik Berg

Foto: Christopher Hagelund (www.birdseyepix.com)

Preikestolen Fjellstue

FAKTA

Bygget: Preikestolen Fjellstue (2008)

Eier: Stavanger Turistforening

Stedet: Preikestolen, Jørpeland i Strand kommune

Arkitekt: Helen&Hard Arkitekter

Les mer: www.preikestolenfjellstue.no

Preikestolen fjellstue er bygget opp av massivtrekonstruksjon med gjennomgående skiver over to etasjer. Spesialbygde elementer med innebygde forsterkninger (stolper, dragere og skråstilte bord for avstiving). Yttervegger og tak i massivtre med utenpåliggende isolasjon og kledning. Bygget er på 1290 kvadratmeter. Tomten ligger i skråningen ovenfor den gamle

Preikestolhytta fra 1949. Nye Preikestolen Fjellstue ble åpnet i november 2008. Preikestolen fjellstue er tildelt Statens byggeskikkpris for 2009. Juryen la i sin begrunnelse vekt på at dette bygget representerer ypperlig formgivning der det er lagt vekt på nyskapende trearkitektur, miljø og stedsforståelse.

PREIKESTOLEN er et fjellplatå i Lysefjorden. Platået er tilnærmet flatt, ca. 25 × 25 m og rager 604 moh. Rundt 138.000 personer besøkte Preikestolen i løpet av sommeren 2010. Det er god utsikt over Lysefjorden og heiene rundt fra platået. **TIPS:** Preikestolen Fjellstue (www.preikestolenfjellstue.no). **LES MER:** www.ryfylke.com

Foto: Wikipedia

Kystmuseet i Sogn og Fjordane

FAKTA

Bygget: Kystmuseet i Sogn og Fjordane (1985)

Eier: Stiftelsen Musea i Sogn og Fjordane

Stedet: Florø i Flora kommune

Arkitekt: Gult Felt og Arkitektgruppen Cubus

Les mer: www.afmuseet.no

Kystmuseet i Florø er en del av "Musea i Sogn og Fjordane". Museet har tre moderne museumsbygg og et friområde på 74 mål. Museet ligger i et variert kystområde, sammenbundet med stier og bruer. Langs veier gjennom området er et frilandsmuseum med tilflyttet hus, gardstun, tettstad og fiskevær. Kystmuseet er gitt et kystarkitektonisk formspråk og en planløsning som viser en nytolkning av fenomenet frilandmuseum. Båthallene har kraftige vegger av tre, som skjerner for vær, vind og hav. Bygningene er tilpasset båter med høye master og at sola ikke slipper inn for

mye lys. Bygget som har en særpreget landskapsdimensjon har tilført landsdelen nye arkitektoniske kvaliteter. Kystmuseet ble bygget i en tid hvor museene skulle være brukerorienterte og åpne, hvor de besøkende skulle kunne delta med egne opplevelser like mye som å gå rundt passivt og observere gjenstandene. Museet forvalter også en samling på omlag 50 båter, utsyr fra fiskeri, fraktefart og lokal kystkultur. Museet forvalter den atlantiske lyngheia, et kulturlandskap med en tusenårig tradisjon som oppstod som et resultat av fiskerbondens bosetting langs vestlandskysten.

FLORØ er administrasjonssenteret i Flora kommune, Norges vestligste by, med anløpssted til Hurtigruten. Skjærgården utenfor er et mylder av små og store øyer, og har et innland med vakre fjelltopper. Regionen er et eldorado for aktiv ferie, vandring, fiske, padling og dykking. **TIPS:** Lei båten MS Atløy (www.atloy.no/).

LES MER: www.fjordkysten.no

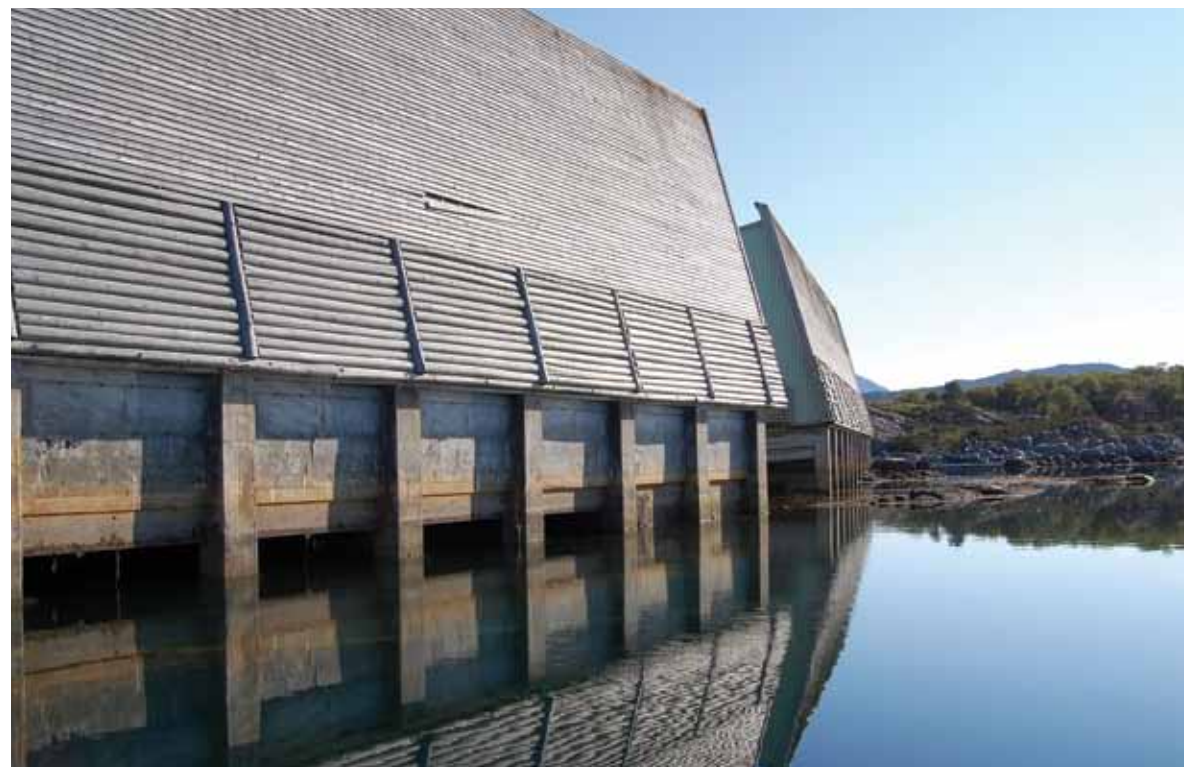

Foto: Wikipedia

Utsiktspunktet på Stegastein

FAKTA

Bygget: Utsiktspunktet på Stegastein (2009)

Eier: Aurland kommune

Stedet: Stegastein utsiktspunktet mellom Aurland og Lærdal på fylkesveg 243

Arkitekt: Todd Saunders/Tommie Wilhelmsen.

Les mer: www.nasjonaleturistveger.no

Utsiktspunktet på Stegastein på Aurlandsfjellet ligger mellom Aurdal og Lærdal langs fylkesveg 243 og er en del av Nasjonale turistveier. Stedet ble på kort tid en attraksjon i seg selv, og vekker oppsikt langt utover landets grenser. Konstruksjonen er limtre og stål, utført under helt spesielle forhold. Stedet fremhever

norsk natur og gir de reisende spektakulære opplevelser. Arkitekturen er dristig, med fin bruk av ulike materialer og høye håndverkskvaliteter som er synlig for alle som besøker stedet. Utsiktsplattformen på Stegastein som har fått flere utmerkelser, strekker seg 30 meter ut i luften og 650 meter over fjorden.

AURLANDSFJORDEN er en fjordarm på sørsiden av Sognefjorden og er mest kjent for tettstedet Flåm og Flåmsbanen. Flåmsbanen er en sidebane til Bergensbanen, mellom Myrdal stasjon og Flåm. Banen som er verdenskjent på grunn av sin bratte oppstigning, vakre utsyn mot ville, fjellsider og brusende bekker mot elva langt nede i det trange, dype elvegelet. **TIPS:** Fretheim Hotel (www.fretheimhotel.no). **LES MER:** www.visitflam.no

Foto: Tommie Wilhelmsen

Svartlamoen boligblokk

FAKTA

Bygget: Svartlamoen boligblokk (2005)

Eier: Svartlamoen Boligstiftelse

Stedet: Svartlamoen i Trondheim

Arkitekt: Brendeland & Kristoffersen Arkitekter

Les mer: www.svartlamon.org

Svartlamoen boligblokk er et fem etasjer bokollektiv i massivtre, og da det ble bygget Norges høyeste bygning i massivt tre. Bygget består av 22 hybler og et næringslokale i sokkelen. Ved siden av høyhuset står et lavere hus med seks ettroms leiligheter. Prosjektet var viktig for treindustrien og forskningen på trebruk. Aldri før har et så høyt trehus blitt bygd med denne teknikken. De fabrikkproduserte elementene gjorde byggemåten effektiv og reduserte muligheter for byggefeil. Helt siden tidlig på 1990-tallet har det vært eksperimentert med trebruk i bygg, og dette bygget viser

at tre har like stor bæreevne og brannsikkerhet som andre ikke-brennbare materialer. Huset er godt isolert og kledd med ubehandlet malmfuru, noe som gir lave energi- og vedlikeholdskostnader. Kombinert med lave byggekostnader bidrar dette til at leiekostnadene er lave. Boligblokken har vakt internasjonal interesse og fått priser. Arkitektene har fått ros for både de økonomiske, miljømessige og de formmessige aspektene ved dette prosjektet. Bygget vil nok bli stående som et referansebygg i historien om norsk trearkitektur.

TRONDHEIM er Norges tredje største by, grunnlagt av Olav Tryggvason i 997. Byen var hovedstad i 200 år. Trondheim har den lengste sammenhengende trehusbebyggelsen i Norden. Mellom Kjøpmannsgata og elva, byens eldste havneområde, ligger en rekke med sjøboder, eller brygger som de kalles i Trøndelag. De eldste er i laftet tømmer med åstak, de nyere i bindingsverk med sperretak. I Trondheim står kultur og historie i fokus, med Nidarosdomen som den største attraksjonen. **TIPS:** Britannia Hotel (www.dehistoriske.no/) Baklandet Skydsstation (www.skydsstation.no) **LES MER:** www.visittrondheim.no

Foto: Gorm Kallestad, NTNU

Krisesenteret i Telemark

FAKTA

Bygget: Krisesenteret i Telemark

Eier: Krisesenteret i Telemark (2012)

Stedet: Skien kommune

Arkitekt: Børve og Borchsenius as, Arkitektkontoret | Feste Grenland AS

Les mer: www.arkitektur.no

Det nye krisesenteret i Skien er bygget med passivhusstandard og bærekraftig bygningsdesign. Prosjektet som er en del av Framtidens Bygg viser en klimagassreduksjon på 50 prosent innenfor stasjonær energibruk og materialbruk. Det er valgt miljøvennlige løsninger i alle ledd, og bygget framstår framtidsrettet og bærekraftig. Prosjektet har benyttet Klimagassregnskap.no til å beregne klimagassbelastningene. Hovedoppholdsrommet er plassert mot syd og her framstår

hovedfasaden som en separat og åpen konstruksjon hvor det er benyttet trekledning av type Kebony. Markante skrånede og tydelige trekonstruksjoner gir et tiltalende og solid uttrykk. Fasaden mot syd har mer glass og fast solavskjerming. Trær og fjellknauser er bevart og integrert i det skjermede uteområdet hvor man har utsikt mot Telemarkskanalen og det åpne landskapsrommet mot syd. Bygget er tildelt Skien kommunes byggeskikkpris.

SKIEN er en av Norges eldste byer, grunnlagt omlag år 1000. Skien er kjent som fødebyen til dramatikerens Henrik Ibsen. Etter den siste store bybrannen i 1886, ble det innført murtvang i sentrum og laget ny byplan i rekordfart, med en sentralakse der den nygotiske kirken (1894) er sentral. Historisme preger arkitekturen, med stiluttrykk fra blant annet gotikk, renessanse og barokk. I de eldste villastrøkene har byen fine innslag av funks. **TIPS:** Søndre Brekke gård, Telemark museum (www.telemarkmuseum.no) Clarion Collection Hotel Bryggeparken (www.nordicchoicehotels.no) **LES MER:** www.visitgrenland.no

Skien. Foto: Wikipedia

Tungeneset rasteplass

FAKTA

Bygget: Tungeneset rasteplass (2007)

Eier: Berg kommune

Stedet: Berg kommune, ved Ersfjord på Senja.

Arkitekt: Code Arkitektur.

Landskapsarkitekt: Aurora Landskap-Anita Veiseth

Les mer: www.nasjonale turistveger.no

Tungeneset rasteplass ligger langs strekningen mellom Gryllefjord og Botnhamn, som er Nasjonal Turistvei. Reisen går gjennom et skiftende naturlandskap opp og ned bakker og fjell og inn og ut av fjordarmer som strekker seg helt ut i

havet. Rasteplassen har toalett, adkomstrampe og grillplass og gjør området mye mer tilgjengelig. Parkeringsplassen gir en trygg stopp for besøkende. Trekonstruksjonen leder besøkende over svabergene, ned til sjøen og fjæra.

ERSFJORDEN er en fjord på nordsiden av øya Senja i Troms. På Tungeneset finnes det fjellgryter som hver dag får vannutskifting ved flo sjø, og som hurtig varmes opp av sola. Fra rasteplassen får de reisende en panoramautsikt mot fjellrekken Okshornan og det nordøstlige Norskehavet. Senja er Norges nest største øy etter Hinnøya, og har blitt kalt et Norge i miniatyr. Det største fiskeværet er Gryllefjord i Torsken kommune, som sommertid har fergeforbindelse med Andøya i Vesterålen. **TIPS:** Hamn Senja (www.hamnisenja.no) Slåttebakken Gård (www.slottebakken.no). **LES MER:** www.destinasjonsenja.no

Foto: Eno

Kilden Teater- og Konserthus

FAKTA

Bygget: Kilden Teater- og Konserthus (2011)

Eier: Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet IKS

Stedet: Havnen i Kristiansand

Arkitekt: ALA architects (Helsinki) i samarbeid med SMS arkitekter Kristiansand)

Les mer: www.kilden.com

Kulturbygget er Sørlandets nye landemerke. Den monumentale bølgeveggen av kileformede bord er i sørlandsk eik - Sørlandets eget treslag – går tvers gjennom glassfasaden. De varierte bølgende treveggene i salene forbedrer akustikken, samtidig som de refererer til 1600-tallets eksport av eik, med base i denne havnen. De industrielle sorte fasadene i støttearealene er med på å understreke foajéens spektakulære bølgevegg. Veggene har fått mye positiv omtale både

innenlands og utenlands. I det enorme puslespillet av eikespiler er det 25.000 komponenter, og ingen er like. Ved hjelp av digitalisering av komplekse geometri og matematiske beregninger og håndverk har man tatt i bruk tre på en måte som har skaffet landet kompetanse som vil utvikle byggenæringen i årene fremover. Bygget er nominert til EUs pris for samtidsarkitektur "Mies van der Rohe-prisen" i 2013

KRISTIANSAND er den største byen i regionen og kalles Sørlandets hovedstad. Byen ligger strategisk plassert ved Skagerrak. Kristiansands gamle bydel Posebyen er en av Nord-Europas lengste sammenhengende trehusbebyggelse. Kristiansand er kjent som sommerbyen, med stor tilstrømming av turister i sommermånedene. Spesielt trekker Dyreparken mange tilreisende. **TIPS:** Clarion Hotel Ernst (<http://www.clarionernst.no>). **LES MER:** www.visitorsorlandet.com

Vennesla kulturhus

FAKTA

Bygget: Vennesla kulturhus (2011)

Eier: Vennesla kommune

Stedet: Vennesla kommune

Arkitekt: Helen og Hard arkitekter

Les mer: http://en.wikipedia.org/wiki/Vennesla_Library_and_Culture_House

Det nye Kulturhuset i Vennesla består av et nytt bibliotek, kafé og offentlige møteplasser, og det forbinder det eksisterende kino- og voksenopplæringscenter til et nytt anlegg. Hovedmålet med bygget er å skape et inviterende offentlig møtested som henvender seg mot torget og samler alle hovedfunksjoner i ett rom. Fasadene til Vennesla kulturhus består av tekking med malmfuru og trelags glass. Glassfasaden og de integrerte overdekkede sitteplassene knytter bygget til

det eksisterende offentlige livet på torget og i gågata. Det er stavparkett på alle gulv, med unntak av våtrom, som er flislagte. Limtrekonstruksjonene er armert for å ta opp tverrstagskrefter. Heissjakten er i massivtre. Vennesla bibliotek og kulturhus ble vinner av Statens Byggeskikkpris for 2012. Bygget er nominert til EUs pris for samtidsarkitektur Mies van der Rohe-prisen i 2013.

VENNESLA er en innlandskommune i Vest-Agder. Venneslas bønder levde av trelasthandelen fram til 1800-tallet, helt til annen industrien tok over. Den smalsporede museumsjernbanen Setesdalsbanen er en turistattraksjon og blant de største turistattraksjonene på Sørlandet. Elva Otra har gitt kraft til industri og er en av de 10 beste lakseelvene i Norge. **TIPS:** Doblane bed-breakfast (www.doblanebed-breakfast.com) Vigeland Hovedgård (www.vigelandhovedgard.no) **LES MER:** www.visitorslandet.com

Foto: Emile Ashley

Re kommunehus

FAKTA

Bygget: Re kommunehus (2005)

Eier: Re kommune

Stedet: Revetal i Re kommune i Vestfold

Arkitekt: Kristiansen & Bernhardt arkitektur

Les mer: www.re.kommune.no

For å understreke kommunehusets betydning, har arkitekten bidratt til å framheve bygget som et viktig symbolbygg i landskapet. Tårnet og langskipet er bygningens to hovedelementer. Med tårnets fremskutte arkitektoniske uttrykk og materialbruk vil arkitekten at bygget gjenspeiler tettstedets hurtige framvekst og med langskipet referere til kommunens viktige jord- og skogbruksressurser. Ytterveggene i første etasje er hovedsakelig bygget opp som glassvegger, i kombinasjon med felter av tegl. Langskipet i andre og

tredje etasje har stående låvekledning av jernvitriolbehandlet osp som hovedmateriale. For å gi ytterveggen nødvendig skjerming mot innsyn og sol, samtidig som utsynet opprettholdes, er fasadene påmontert et luftig skikt av eikespiler. Felles for all fasadetenkning har vært materialenes egenskaper til å vedlikeholde seg selv. Re kommunehus fremstår som et godt eksempel på bruk av lauvtrevirke både ute og inne. Av de 15 slag løvtrær som vokser i Norge, er alle representert som bygningsmateriale og kunstverk.

RE KOMMUNE (kort vei fra Tønsberg) er omgitt av landbruksområder og stedet har en sterk middelalderhistorie. Slagene på Re omtales i Snorre Sturlasons Heimskringla, som avsluttes med en skildring av slaget på Re mellom kongene Magnus Erlingsson og Øystein Øysteinsson. I Re er det tre middelalderkirker av stein (1100-tallet). Midt på vinteren arrangeres middelalderdager i Re, etter gammel oppskrift. **TIPS:** Engø Gård - Tjøme (www.engo.no) **LES MER:** www.visitvestfold.com

60 | Osebergskipet, Tønsberg Foto: Karl Ragnar Gjertsen, Wikipedia

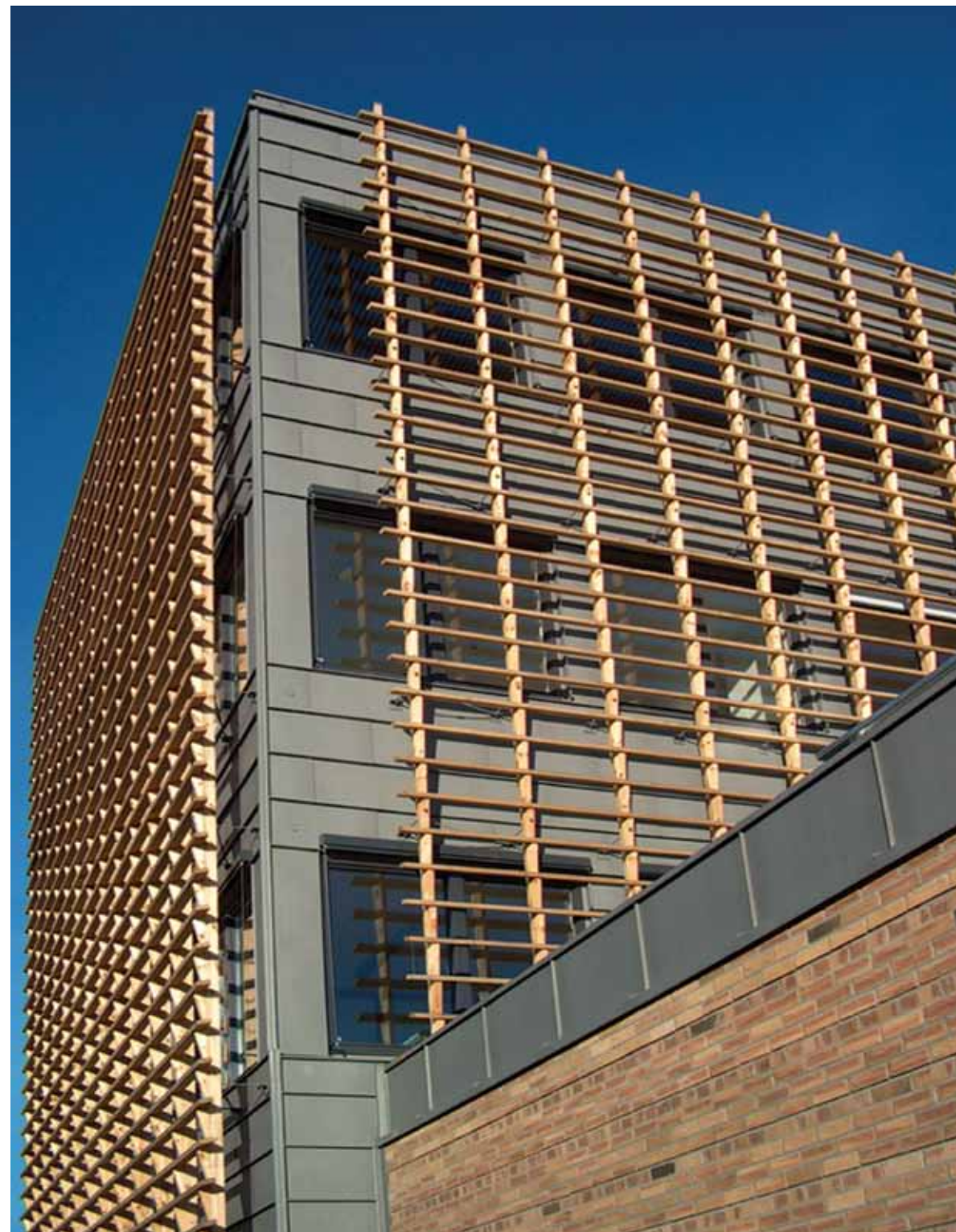

Foto: Kristiansen & Bernhardt arkitektur

Solbergtårnet rasteplass

FAKTA

Bygget: Solbergtårnet rasteplass (2010)

Eier: Statens vegvesen

Stedet: Skjebergsetta i Sarpsborg kommune, langs Europavei 6

Arkitekt: Saunders Architecture

Les mer: http://no.wikipedia.org/wiki/Solbergt%C3%A5rnet_rasteplass

Solbergtårnet rasteplass er et samarbeidsprosjekt mellom Statens vegvesen som byggherre og Østfold fylkeskommune og Sarpsborg og Fredrikstad kommuner. Anlegget består av en liten parkeringsplass og en stor rasteplass der det er informasjon om området i syv paviljonger av cortenstål. Fra plassen går en buet rampe opp mot inngangen til tårnet, en tidslinje der man vandrer lang 10 000 år av Østfolds historie. Utsiktstårnet er 30 meter høyt og universelt utformet. I tårnet og rasteplassen er det benyttet fire hovedma-

terialer. Innvendig i tårnet er det synlig betongflater, til fasadene inn mot hagen er det benyttet canadisk kvistfritt cedertre av høy kvalitet. På utvendige fasader og infohuset er det brukt plater av cortenstål. I tårnet er det store glassfasader som gir god utsikt. Ved Solbergtårnet er det en hage med små informasjonshus. Stedet inviterer til en reise gjennom tiden, med bilder, symboler, tekst og ikoner som er frest ut i stålveggen. Bygget har vunnet flere arkitektpriser.

SKJEBERG er et viktig kulturhistorisk område. Fra Solbergtårnet får man utsikt over et kulturfeltet, med kulturminner fra flere perioder: Helleristningsfelt, steinringer, gravhauger, middelalderkirker, festninger og herregårder. Det er kort vei til festningsbyene Fredrikstad og Halden. **TIPS:** Gamlebyen Gjestegaarder (Fredrikstad) (www.gamlebyengjestegaarder.com) **LES MER:** www.visitoslofjord.no

62| Gamlebyen, Fredrikstad. Foto: Chris Nyborg, Wikipedia

63| Foto: Rene Synnevåg, Saunders Architects

Utgiver

Arkitektbedriftene i Norge og TreFokus
www.arkitektbedriftene.no
www.trefokus.no
2013

Redaksjonen

Knut Werner Lindeberg Alsén (Redaktør og tekst)
Aasmund Bunkholt
Tone Haugen-Flermoe

Støttet av

Landbruks- og matdepartementet
Innovasjon Norge/Trebasert Innovasjonsprogram
De historiske hotel & spisesteder

LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET

DE HISTORISKE
hotel & spisesteder

TreFokus

 arkitektbedriftene

Til venstre: Viewpoint Snøhetta (2011), Snøhetta. Foto: Ketil Jacobsen

